

Aanbevelingen voor een versterking van Nederlandse financiële innovatie

Financiële dienstverlening staat samen met de rest van de digitale wereld ten dienste van de gehele economie, en verdient de aandacht die we ook aan andere infrastructuur geven. Innovatie!

Economie 4.0 verandert het spel, nu de regels nog

De komende decennia zal de huidige wereldeconomie sterk veranderen. De contouren van de nieuwe economie, aangeduid als Economie 4.0, worden nu al zichtbaar en zullen ingrijpende gevolgen hebben voor de Nederlandse economie en samenleving. De belangrijkste kenmerken van 4.0 zijn de onstuitbare opmars van digitalisering, het toenemende gebruik van innovatieve technologieën zoals robotisering. Samen met de wereldwijde maatregelen waarmee klimaatverandering moet worden tegengaan en het creëren van een duurzame economie leidt dit tot een herschikking van onze economie. Deze ontwikkelingen zullen niet alleen een grote impact hebben op onze economie als geheel, maar ook op alle afzonderlijke bedrijfssectoren in ons land.

De impact op bestaande businessmodellen van bedrijven vertaalt zich direct in werkgelegenheid en de vraag naar specifieke arbeid. In de wereld van 4.0 worden overheden, bedrijven, maar juist ook burgers overal in de wereld geconfronteerd met razendsnelle technologische ontwikkelingen. Door digitalisering en innovatieve technologieën en nieuwe toepassingen zien we dat productie- en bedrijfsprocessen radicaal veranderen. Ontwerpen, fabriceren en distribueren van diensten en producten worden steeds meer bepaald door digitalisering en het gebruik van smart technology.

Het kabinet Rutte 2 heeft in 2014 samen met het bedrijfsleven het initiatief genomen om een programma op te stellen dat de Nederlandse industrie en andere bedrijfssectoren slimmer en efficiënter maakt door maximaal gebruik te maken van digitalisering en de nieuwste technologische ontwikkelingen. Smart Industry maakt het mogelijk dat productieprocessen efficiënter, flexibeler, duurzamer en meer op maat worden ingericht. Tegelijkertijd kan deze ontwikkeling een belangrijke bijdrage leveren aan het halen van de klimaatdoelstellingen die in Parijs zijn afgesproken.

Daarvoor is het ook nodig dat bedrijven meer gaan samenwerken en diensten en producten gezamenlijk in de markt gaan zetten. Onder de vlag Smart Industry is door het bedrijfsleven in samenwerking met het kabinet in 2015 een actieagenda opgesteld die nu wordt uitgevoerd (www.smartindustry.nl). Deze agenda biedt bedrijven volop kansen voor verbeteringen van bestaande productie- en bedrijfsprocessen in het ontwikkelen van nieuwe producten en diensten. Hierbij is een sterke en stabiele Nederlandse financiële sector een belangrijke facilitator in dit proces en daarmee voor het slagen van de digitale transitie.

Financiële dienstverlening in transitie

Economie 4.0 raakt alle bedrijfssectoren en derhalve ook onze financiële sector. Automatisering en digitalisering hebben in de financiële dienstverlening eerder een vlucht genomen dan in andere delen van de economie, maar die verschillen worden nu steeds kleiner. Digitale technologie heeft de ontwikkeling van de financiële sector in de afgelopen jaren al in belangrijke mate bepaald. Zowel in de ontwikkelingen bij bestaande spelers als in de opkomst van nieuwe spelers, zoals grote en kleine Fintech ondernemingen.

Dit verandert de dynamiek en het gezicht van financiële dienstverlening, die steeds meer wordt geïntegreerd met andere digitale diensten. Dit verdient de aandacht van beleidsmakers.

De ontwikkelingen op het gebied van Fintech leiden tot nieuwe innovaties welke ten goede komen aan de consument en het bedrijfsleven. Bijvoorbeeld door innovaties in het betalingsverkeer, nieuwe online proposities in de spaar-, verzekerings- en vermogensmarkt met nieuwe aanbieders, betere producten, lagere prijzen en meer keuzevrijheid voor consumenten. Voor het bedrijfsleven biedt Fintech nieuwe vormen van administratie, betaalsystemen, risicobeheersing en kredietverlening zoals bijv. crowdfunding voor startups en het MKB. Daarmee is het een motor voor de gehele digitale economie en stelt het andere sectoren in staat hun groei en innovatie ambities waar te maken. Zo is de klimaatdoelstelling moeilijk te realiseren zonder state of art financiële dienstverlening, zoals een marktplaats voor het verhandelen van CO2 rechten of software voor het monitoren van duurzaam investeringsbeleid.

De digitale revolutie betekent ook een veranderend financieel landschap. Het komende decennium krijgt de Nederlandse financiële sector in toenemende mate te maken met nieuwe concurrenten waardoor de financiële sector en het ecosysteem van financiële dienstverlening sterk verandert. Daarbij gaat het om internetgiganten als Google, Alibaba en Apple, maar ook Fintech startups, telecombedrijven en grootwinkelbedrijven die met financiële dienstverlening actief worden. Wanneer men spreekt over het versterken van de financiële sector wordt daarmee dus niet alleen de huidige financiële sector bedoeld. Daarnaast verandert het landschap ook uitdrukkelijk van een nationaal naar een Europees/internationaal speelveld.

Vanuit de sector wordt volop op deze ontwikkeling geanticipeerd door de pro-actieve inzet van technologische innovaties (FinTech), al dan niet in open samenwerking tussen bestaande partijen, zoals banken en verzekeraars, met de nieuwe toetreders op de markt. Een goed voorbeeld hiervan is de recente Nationale Blockchain Coalitie¹. Daarnaast is het nodig dat de sector naast de traditionele activiteiten met nieuwe, innovatieve activiteiten weet te komen die inspelen op de toekomst en waarbij technologische innovaties centraal staan. Het huidige overheidsbeleid vraagt op velerlei vlakken aanpassingen om volop de kansen van deze transitie te grijpen. Dit vraagt om een overheid die deze digitale transformatie in internationaal perspectief doorgrondt, omarmt en faciliteert. Een toekomstbestendig wetgevend kader is daarbij onontbeerlijk en vraagt om adaptieve wet- en regelgeving om ook juridische zekerheid te bieden aan de markt en de impact van innovatie te faciliteren. Goede voorbeelden hierbij zijn onder andere bezit in de context van de circulaire economie of aansprakelijkheid bij zelfrijdende auto's. Gelet op de snelheid van ontwikkelingen waarbij wet- en regelgeving mogelijk nog onvoldoende rekening houdt met innovaties zullen de markt en toezichthouders meer moeten experimenteren dan nu het geval is bijvoorbeeld met inzet van Robo Advice, Big Data en Blockchain in de financiële sector. Hiermee kan worden voorkomen dat wetgeving en toezicht een rem vormen op innovatie. Belangrijk punt van *awareness* is dat ook reguliere toezicht een dempende werking heeft op innovatiecapaciteit en cultuur bij o.a. kleinere en startende aanbieders. Proportionaliteit van toezicht is hierbij van groot belang.

Ook zullen traditionele spelers hun activiteiten gaan verbreden door de inzet van innovaties. Denk daarbij aan verzekeraars die ook niet-verzekeringsactiviteiten in hun aanbod gaan betrekken (bijvoorbeeld het aanbieden van preventie of gebruik van sensor data). Of banken die cloud computing willen gebruiken, onder meer met klantdata, om hun dienstverlening te verbeteren. Nu is niet altijd duidelijk hoe de toezichthouder hier mee moet omgaan en zijn financiële instellingen soms genoodzaakt om deze activiteiten in separate bedrijven onder te brengen, met alle kosten van dien.

¹ Een initiatief dat op initiatief van het Ministerie van Economische Zaken onder het label *dutchdigitaldelta* relevante partijen bij elkaar brengt, expertise bundelt en distribueert en zich inspant om talent op te kunnen leiden.

Het zou goed zijn om over deze verbreding van activiteiten in relatie tot het bestaande sectorale toezicht de dialoog aan te gaan.

Nederland is in een unieke positie om te profiteren als aantrekkelijke vestigingsplaats voor innovatieve digitale ondernemingen. Door het voortouw te nemen kan Nederland Europees koploper worden op het gebied van Fintech en andere vormen van digitale dienstverlening. Daarvoor is het van belang dat de overheid de urgentie en ambitie vergroot en begrip en visie voor deze ontwikkelingen in overheidsbeleid vertaalt. Nederland heeft van nature een leidende rol op het gebied van innovatie en technologie, maar kent momenteel in onderwijs, overheidsbeleid en toezicht een achterstand om dit voor de toekomst te borgen. Recent wees Digicommissaris Bas Eenhoorn er terecht op dat burgers en bedrijven baat hebben bij één digitale overheid en pleitte Melanie Peters, directeur van het Rathenau Instituut, voor een digitaliseringsakkoord tussen bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheid.

Samenhang met een duurzame economie

Naast de uitdaging voor de sector schuilt hierin ook een uitgelezen kans voor de sector om haar eigen positie internationaal te versterken door specialisatie. De Nederlandse financiële sector zou zich internationaal mede moeten positioneren als het internationale financieel centrum op het terrein van duurzaamheid, de circulaire economie en de energietransitie, een nieuwe wereldwijde markt die snel groeit. Op deze markt moet onze financiële sector (o.m. met slimme financieringen, adviezen en verslaglegging CO₂-profielen van bedrijven) een wereldkoploper worden. Dit is een veelbelovende niche in de markt. Daarbij moet de sector samenwerken met Smart Industry, die met zogenoemde *green tech* een belangrijke bijdrage kan leveren aan het beperken van de uitstoot van CO₂. Met de focus op duurzame economische ontwikkeling en de samenwerking met Smart Industry kan zowel nationaal als internationaal een nieuwe markt worden aangeboord. Als bijdrage aan de internationale klimaatop die 30 november 2015 van start ging in Parijs hebben Nederlandse banken begin november 2015 al een statement uitgebracht over hun rol en over de gewenste aanvullende bijdrage van de Nederlandse regering. Ook hebben de Nederlandse banken een duurzaamheidsagenda opgesteld aan de hand van de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties.

Nu kansen creëren voor de digitale economie

Gelet op bovenstaande ontwikkelingen is ons advies om op korte termijn een Nederlandse visie op de digitale economie te formuleren:

NEDERLAND MOET HET VOORTOUW NEMEN OM HET (ECONOMISCHE) POTENTIEEL VAN DE DIGITALE ECONOMIE TE BENUTTEN EN ORGANISATIES EN BURGERS TE HELPEN EN BEGELEIDEN NAAR DEZE NIEUWE WERELD.

De onderwerpen die structureel op de agenda zouden moeten staan en waar op korte termijn geïnvesteerd moet worden ten behoeve van toekomstgericht onderwijs, regulering en een innovatief digitaal en financieel ecosysteem zijn:

- A. Digital Services (inclusief Fintech en alle aanpalende gebieden)
- B. Cyber Security, mede vanuit justitie en defensie
- C. Fraude, Databescherming en Privacy
- D. Financiële en digitale geletterdheid van consumenten en werknemers

- E. Gebruiksgemak en communicatie van (overheids)diensten
- F. Artificial intelligence, encryptie en blockchain als technologische drijfveren

Vestigingsklimaat en gelijk speelveld (Level Playing Field)

Er ontstaat in hoog tempo een nieuw digitaal ecosysteem waarin diverse financiële en niet-financiële partijen diensten aanbieden aan klanten. Nu ook steeds meer niet-financiële spelers zich begeven op het vlak van financiële diensten en “waarde” steeds vaker verkeert buiten de traditionele financiële sector, dient ook gekeken te worden naar een gelijk speelveld voor financieel gereguleerde spelers en (nog-)niet gelijkwaardig gereguleerde spelers met vergelijkbare diensten. Dit is noodzakelijk ten behoeve van de innovatiekracht en betrouwbaarheid van het digitale (financiële) systeem.

Om innovatie te versnellen zouden toezichthouders meer ruimte moeten kunnen bieden voor experimenten met nieuwe dienstverlening en nieuwe methoden van toezicht, met oog voor de baten en risico's voor consumenten en bedrijven. De regeldruk voor startups dient passend te zijn voor adequaat toezicht op innovatieve partijen. Essentieel hierbij is ook een snelle vergunningverlening aan nieuwe toetreders op de markt van Fintech. Daarnaast dient de flexibiliteit van nieuwe wetgeving en beleid significant te worden vergroot, waarbij overheid, toezichthouder en marktpartijen intensief moeten samenwerken. Dit ondersteunt de noodzaak van een MKB-toets voor nieuwe wetgeving. De recente initiatieven van DNB, AFM en ACM op dit vlak worden door de sector aangemoedigd, maar de prioriteit voor deze ontwikkelingen bij de Autoriteit Persoonsgegevens gemist.

Nieuwe toetreders opereren bij uitstek in een internationale context. Bij de implementatie van Europese wet- en regelgeving, zoals bijvoorbeeld PSD2, dient Nederland zich daarom sterk te maken voor een Europees level playing field en zoveel mogelijk 'gold plating' en 'regulatory arbitrage' door lidstaten te vermijden. Daarbij dient Nederland zelf het voortouw te nemen.

Veiligheid, Databescherming en Privacy

Het feit dat data (zoals persoonlijke informatie) niet meer alleen bij banken en andere financiële instellingen wordt bewaard vraagt van de overheid dat zij op een andere manier moet kijken naar wetgeving op het gebied van veiligheid, consumentenbescherming en privacy. Daarbij hoort ook een betere digitale en financiële geletterdheid (*digital and financial inclusion*) van burgers, waardoor zij ook voldoende weerbaar zijn in deze nieuwe wereld waarin bescherming van persoonsgegevens belangrijk is.

Vertrouwen in het financiële systeem staat of valt met het vertrouwen dat burgers hebben in de veiligheid van hun persoonlijke data en betrouwbaarheid van de dienstverlening. Een gezamenlijke aanpak van cybercrime en een hoogstaand en integraal cybersecuritybeleid moet daarom een prioriteit zijn. Hierdoor ontstaat een robuuste digitale en financiële infrastructuur en wordt het vertrouwen in het economische stelsel behouden. Dit vraagt om een gezamenlijke aanpak van cybercrime en een hoogstaand en integraal cybersecuritybeleid, over de breedte van digitale dienstverlening.

Onderwijs & Werkgelegenheid

Traditionele banen in dienstverlening, zoals de financiële sector verdwijnen. Tegelijkertijd worden er nieuwe soorten werk gecreëerd, die vragen om een andere kennis en competenties van medewerkers. Dat betekent dat in de komende jaren potentieel zowel de werkloosheid als de vraag naar specifieke arbeid hoog oplopen. Maatregelen zijn nodig om de transitie naar – en employability voor – de digitale wereld te vergroten.

10 Aanbevelingen kabinet

1. Het vormen van een integrale visie op de digitale economie, waarin ICT en financiële dienstverlening integraal als infrastructuur een faciliterende rol krijgt, waardoor de gehele economie kan bloeien. Privacy en (cyber)security moeten daarbinnen een sterke rol hebben
2. Het bevorderen van onderwijs voor digitale en financiële geletterdheid, om consumenten, werknemers, werkgevers en bestuurders bewust te maken van de kansen en risico's door het gebruik van digitale technologie. Dit zou een plaats moeten krijgen in primair en secundair onderwijs en permanente educatie, zodat alle burgers toegang, begrip, beheersing en inzet van de digitale technologie ter beschikking krijgen.
3. De overheid zou een voorbeeldfunctie moeten vervullen ten aanzien van het inzetten van (digitale) technologie om communicatie en diensten voor burgers en bedrijven te verbeteren, te versnellen (en kosten te reduceren), zoals e-government en e-identity. Ook zou zij moeten aansturen op nationale en internationale initiatieven om digitale identificatiemogelijkheden voor gebruik te vereenvoudigen en te standaardiseren.
4. Het (aansturen op) harmoniseren van het Europese digitale (wettelijke) speelveld om de verschillen te reduceren tussen landen. Ook moet er worden ingezet op een gelijk digitaal speelveld, bestaande uit financiële en niet-financiële digitale diensten, om een werkelijke single market te creëren.
5. Toezichthouders moeten een mandaat krijgen om concurrentie te bevorderen, naast hun rol in risicomonitoring en -beheer en bescherming van klanten. Daarnaast moeten zij hun kennis van digitale technologie sterk vergroten om nieuwe risico's te kunnen identificeren en beheersen. Daarnaast dient technologie ook te worden ingezet ten einde hun taken efficiënt en effectief uit te voeren (veelal RegTech genoemd).
6. De overheid moet meer in direct contact staan met toezichthouders en (via hen) met de markt om de doorlooptijd tussen introductie van innovatie en passende wetgeving voor nieuwe ontwikkelingen te verkleinen. In de samenwerking tussen de toezichthouders lijkt de autoriteit persoonsgegevens nog niet te kunnen aanhaken.
7. De informatievoorziening rondom (financiële) vergunningverlening moet worden verbeterd – waaronder het publiceren van rulings – en de doorlooptijd van vergunningsaanvragen moet worden verkleind, bijvoorbeeld door een snelle voorlopige vergunning (om nieuwe diensten en producten te testen in een afgekaderd speelveld) en recht om vergunningen aan te passen.
8. Het stimuleren van ondernemerschap met passende wetgeving voor de kleinere bedrijven en startups, op het gebied van arbeidsrecht, investeringen en toezicht. Daarnaast is het van belang de toegang tot financiële diensten voor ondernemers en werknemers zonder vast contract te verbeteren. De beleidsagenda zoals opgesteld door Startup Delta wordt daarmee ondersteund.

9. Stimuleren van onderzoek, ontwikkeling en innovatie van digitale technologieën, gedragen door alle ministeries, met voldoende aandacht voor economisch potentieel en privacy en (cyber)security.

10. Om de wereld kenbaar te maken hoe we in Nederland omgaan met digitalisering en daarmee de aantrekkingskracht van Nederland te vergroten, zal een integrale (Engelstalige) communicatie aanpak moeten worden uitgerold om de wereld te overtuigen van deze visie en de digitale innovatiekracht van Nederland.

Al deze onderdelen dragen gezamenlijk bij aan een zeer aantrekkelijk vestigingsklimaat en nieuwe werkgelegenheid voor digitale dienstverleners, waaronder Fintech, ook naar aanleiding van Brexit. Samenwerking bij het detailleren en uitvoeren van een ambitieuze digitale agenda is essentieel. Ik denk hierbij aan een coalitie van de vele belanghebbenden in Nederland, zoals het Ministerie van Economische Zaken, het Ministerie van Financiën, Holland FinTech, de Nederlandse Vereniging van Banken, StartupDelta en het Verbond van Verzekeraars.

Willem Vermeend,

Fintech Envoy

Voor het opstellen van deze aanbevelingen is uitvoerig overleg geweest met spelers uit de sector en input geleverd door de Nederlandse Vereniging van Banken, Holland FinTech, het Verbond van Verzekeraars en vertegenwoordigers van de Smart Industry.